

Bilim ve Din Çelişmezler

Bilim ve din çelişmezler. Var olan ve sosyal hayatta tıkanıklığa sebep olan çelişki, bilim ve dinin çelişkisi değildir; dindarlar ile bilimin çelişkisidir. Çünkü dindarlar kendi Kutsal Kitaplarını tam anlamıyorlar. Çünkü gerek din olsun gerek bilim olsun, üç meziyet insanda bir araya gelmeden kendilerini ele vermezler.

- a) Kitap yazabilecek kadar herhangi bir dile hâkim olmak.
- b) Tıp amfisinde Kimya, Fizik, Biyoloji gibi dersleri anlayabilecek kadar fen ilimlerine hâkim olmak.
- c) Aklını kimsenin cebine koymadan, taklit ile kilitlenmeden özgür düşünmek.

Hâlbuki dindarlar, özellikle Ortaçağda bu üç meziyetten de mahrum idiler. İddia ediyorum; bu üç prensip ile Kutsal Kitapları, Tevratı da İncili de Kur'anı da yorumladığımda hiçbir çelişki kalmıyor. Ben bu gerçeği iki yüz makalem ile isbat etmişim ve bunların yüz tanesini uluslararası Academia.edu sitesinde yayınladım. Yazılarım bu özellikleriyle dikkatleri çektiğinden Site bana *Zıt Kavramlar Olarak Bilim ve Din* isimli bir yazı gösterdi. Yazıdaki iddialar ve cevaplarımız şöyledir:

İddia ve Cevap 1:

Makalenin yazarı Selin Kolsuz, "*Bilim ve Din tarih boyunca bir kavga içindedir*" derken, Sümer'de, Babil'de, Yunan'da din, mitoloji, felsefe ve bilimin iç içe yazıldığını, Sokrat, Platon ve Aristo'dan sonra felsefenin diğer dallardan ayrıştığını, daha sonra 1700'lü yıllarda bilimin felsefeden ayrıldığını yani bilim ile dindarların kavgasının sadece 350 yıllık bir süreç olduğunu bilmiyor.. Ki kitap olarak bir çelişki söz konusu değil; sadece Kilisenin ve felsefeyi dışlayan Gazali'den sonraki Müslüman anlayışının çelişkisinden söz edilebilir.

İddia ve Cevap 2:

"Bilim gözlemlemeyi ve sorgulamayı savunurken, din mutlak gerçeği ve bunun ancak kitaplardan öğrenilebileceğini savunuyor." diyor.

Evet, bilim gözlemlemeyi ve sorgulamayı söylüyor. Ama din de öyle. Ben Kur'andan, işi akla ve insanlığın akli olan bilimlere ve bilim adamlarına havale eden ve insanları araştırmaya sevk eden iki yüz ayeti referans verebilirim. Fakat bu yazının hacmi onları buraya almaya müsait değil.

Din, sadece üç noktada mutlak gerçeği vurgular; onu da bin bir delil ile isbat etmeye çalışır: (Bakara, 62; Maide, 69)

- a) Varlığın ruhu ve bilinci olan sonsuz bir Allah'a inanmak.
- b) Ebediyet ve sonsuz bir hayata inanmak.
- c) Toplumunu yararlılık (amel-i salih) ilkesiyle düzene sokmak.

Bu üç noktada da aklın ve bilimin verilerini kullanır; geri kalan her şeyi detay sayar ve araştırmaya bırakır.

İddia ve Cevap 3:

“Bilim, en iyi bildiği şeyin bile doğruluğunu savunmaz.” diyor.

Hâlbuki yanlışlanma ilkesi 20. Asırda kurallaştırıldı. Daha önce herkes verilerinden emin konuşuyordu. Yanlışlanma, gerçeğin sonsuzluk içerdiğini; bilimin araştırma sahası ise sınırlı olduğunu bildirmek içindir. Yoksa sofistler gibi varlıkta ve hayatta hiçbir gerçeklik yoktur, demek değildir. Bilimin gözlem ve deney ile sabit gerçekleri vardır ve her şeyden önce bilim, varlık âleminde düzen ve intizamın var olduğuna delildir.

İddia ve Cevap 4:

“Din dogmatik temeller üzerinde kurulmuştur” diyor yazar.

Hâlbuki yukarıda değindiğimiz gibi üç nokta dışında dinde tam bir sabite yoktur. O üç noktayı da yine akıl ve ilim ile oturtur.

İddia ve Cevap 5:

“Tarih boyunca din ve bilimin çatışmasında çoğunlukla zafer bilimin olmuştur.” diye söylüyor.

İşte bu iddia sadece 20. Yüzyıl için geçerli olabilir. Çünkü hurafe bir algı tarzında dahi olsa, din ve inanç, hayata egemen olmuştur. Ve olacaktır; çünkü bir kutsala bağlanmak insanoğlu için en temel bir ihtiyacıdır.

İddia ve Cevap 6:

“Dindarlar doğanın onlar üzerinde egemen olmasını istemezler.” diyor yazar.

Bilim ve bilimciler de öyle.. Bilimin amacı insanları tabiatın esaretinden koparıp onları tabiata egemen yapmak değil midir?

İddia ve Cevap 7:

“Din adamlarının dünyanın evrenin merkezinde olmamasını kabul edememesinin nedeni, insanların değerini yitireceği düşüncesidir.” diyor.

Evet, maddi merkezilik, önce güneşindir sonra galaksindir; daha sonra evrenin tamamının-
dır. Dinler ise, insanın ve dolayısıyla dünyanın merkeziliğini ima¹ ederken manevi ve soyut değerlere dayanan insanîyet; özellikle sosyal hayat ve medenîyetin merkeziliğini kastediyor.

Evet dünyaya hayat girdiğinden, gerek ekolojik yapı ve ondaki 5 milyon türün aktiviteleri ve gerek insanın maddi-manevi aktiviteleri, dünyayı kâinatın merkezi yapar, her ne kadar kâinata karşı bir kum tanesi kadar değilse de. Evet, her bir insan küçük bir evrendir.

¹ Yani bu konuda açık bir ifade yok; sadece üslubun işaretleri vardır.

Dindarların bu soyut ve manevi açıdan olan merkeziliği maddi merkezilik diye anlamasının ve Kilisenin Galileo gibi bilim adamlarına karşı bu gibi konularda baskı yapmasının suçu, Kutsal Kitaplara verilemez. Çünkü Kutsal Kitaplar, dünya kâinatın merkezidir, demiyor; sadece insanoğlu kâinatın merkezidir diyor. Bu ise henüz çürütülmüş değil ve galiba çürütülecektir. Çünkü dediğimiz gibi insanın özellikle düşüncelerinin ve beyninin bilgi-işlem hacmi, kâinattaki bütün atomlardan daha fazladır. (Ayhan Songar) Evet, insan küçük bir kâinattır.

İddia ve Cevap 8:

“Bazı üniversitelerin ayın ve güneşin lekelerinden söz etmesi yasaklandı, çünkü Kilise Tanrının (gökteki) her şeyi kusursuz yarattığını kabul ediyordu.” diyor yazar.

İşte böyle bir bilgi ne Tevratta ne İncilde ne de Kur’anda var. Tam aksi Kur’an; *“Bir gün gelir, ay ve güneş kararır”* diyor.

Bu kusursuzluk bilgisi Aristo’dan geliyor. Oradan Kiliseye mal olup zamanla bilim adamlarına karşı kullanılmıştır, diye anlaşılıyor. İslam dünyasında ise çok tartışılmamıştır.

İddia ve Cevap 9:

“Bir gemi (Nuhun gemisi) nasıl bir milyon türün numunelerini barındırabilir. Bu düpedüz bir hurafedir.” deniliyor.

Cevabımız: Bütün dünyayı kuşatan bir tufan tarihte yok. Bu, dünyadaki su miktarına ve diğer fizik kurallarına aykırıdır. Öyle ise Tufanın manası nedir? Şöyle denilebilir:

Her peygamber (ki Nuh bir arketip olarak peygamberliği temsil ediyor) biner yıllık süreçler gibi bir zaman diliminde toplumu düzene sokar, onlara ekolojik bilgi ve bilinç verir. Onları ruhanileştirir, zaman denizinde boğulmaktan kurtarır. Ekolojik ve sosyal hayatı devam ettirir. Sitede yayınlanan *Mitoloji ve Gerçek* kitabımıza bakabilirsiniz. Orada Tufan ile ilgili yetmiş sayfa bilgi var.

Yazar Selin Kolsuz, Kutsal Kitapları bilmediğinden, Ortaçağda Avrupa’da Kilisenin onlarca yanlış davranışını dine mal ediyor. Hâlbuki bunlar, sadece Kilisenin yanlışları idi. Tevrat ve İncilde o yanlış davranışları onaylayacak hiçbir bilgi yoktur. Benim Tevrat ve İncil üzere yazdığım kitaplara bakabilirsiniz.

İddia 10:

Bu iddia Celal Şengör’den geliyor. Diyor ki: *“Kur’an, dağların dünyanın dengesini koruması için konduğunu söylüyor.. Hâlbuki en büyük depremler, dağlık bölgelerde olur.”*

Cevabımız 25. Söz’den. Şöyle ki:

“Meselâ² *وَالْجِبَالِ أَوْتَادًا* "Dağları zemininize kazık ve direk yaptım" bir kelâmdır.

Bir âminin (avamın) şu kelâmdan (sözden) hissesi: Zahiren yere çakılmış kazıklar gibi görünen dağları görür, onlardaki menâfiini (yararlarını) ve nimetlerini düşünür, Hâlıkına şükreder.

² Nebe' Sûresi, 78,7.

Bir şairin bu kelâmdan hissesi: Zemin (yeryüzü), bir taban; ve kubbe-i semâ, üstünde konulmuş yeşil ve elektrik lâmbalarıyla süslenmiş bir muhteşem çadır; ufkî bir daire suretinde ve semânın (atmosferin) etekleri başında görünen dağları, o çadırın kazıkları misalinde tahayyül eder, Sâni-i Zülcelâline hayretkârâne perestiş eder.

Hayme-nîşin (çadırda oturan) bir edibin bu kelâmdan nasibi: Zeminin yüzünü bir çöl ve sahrâ, dağların silsilelerini pek kesretle ve çok muhtelif bedevî çadırları gibi, güya tabaka-i türabiye (toprak tabakası) yüksek direkler üstünde atılmış, o direklerin sivri başları o perde-i türabiyeyi yukarıya kaldırmış, birbirine bakar, pek çok muhtelif mahlûkatın meskeni olarak tasavvur eder.. O büyük, azametli mahlûkları böyle yeryüzünde çadırlar misillü (gibi) kolayca kuran ve koyan Fâtır-ı Zülcelâline karşı secde-i hayret eder.

Coğrafyacı bir edibin o kelâmdan kısmeti: Küre-i zemin, bahr-i muhit-i havaîde (atmosfer okyanusunda) yüzen bir sefine (gemi) ve dağları, o sefinenin üstünde tesbit ve muvazene için çakılmış kazıklar ve direkler şeklinde tefekkür eder. O koca küre-i zemini muntazam bir gemi gibi yapıp, bizleri içine koyup aktâr-ı âlemde (kâinat köşelerinde) gezdiren Kadîr-i Zülkemâle karşı³ *سُبْحَانَكَ مَا أَعْظَمَ شَأْنُكَ* der.

Medeniyet ve heyet-i içtimaiyenin (sosyal hayatın) mütehasıs bir hakîminin (feylesofunun) bu kelâmdan hissesi: Zemini bir hane ve o hane hayatının direği, hayat-ı hayvaniye ve hayat-ı hayvaniye direği, şerâit-i hayat olan su, hava ve topraktır. Su ve hava ve toprağın direği ve kazığı dağlardır. Zira dağlar suyun mahzeni, havanın tarağı (gazat-ı muzırrayı tersip edip (süzüp) havayı tasfiye eder) ve toprağın hâmisî (bataklıktan ve denizin istilâsından muhafaza eder) ve sair levâzımât-ı hayat-ı insaniyenin (insan hayatının ihtiyaçlarının) hazinesi olarak fehmeder. Şu koca dağları şu suretle hane-i hayatımız olan zemine direk yapan ve maişetimize hazinedar tayin eden Sâni-i Zü'l-Celâl ve'l-İkrâma, kemâl-i tazimle hamd ü senâ eder.

Hikmet-i tabiiyenin (fen bilimlerinin) bir feylesofunun şu kelâmdan nasibi şudur ki: Küre-i zeminin karnında bazı inkılâbat ve imtizâcâtın neticesi olarak hâsıl olan zelzele ve ihtizâzâtı (titreşimleri), dağların zuhuruyla sükûnet bulduğunu ve medar ve mihverindeki (yörüngesindeki) istikrarına ve zelzelenin irticacıyla (sarsıntısıyla) medar-ı senevîsinden (yörüngesinden) çıkmamasına sebep, dağların hurucu (ortaya çıkışı) olduğunu ve zeminin hiddeti ve gazabı, dağların menâfiziyle (menfezleriyle) teneffüs etmekle sükûnet ettiğini fehmeder (anlar) tamamen imana gelir, "*El-hikmetü lillâh*" (*Gerçek bilim Allah'ındır.*) der.."

Hulasa: Dağlar depremi önleyici nedenler değil de; tektonik kırılmaların sonucu ortaya çıkan depremlerin etkisini azaltan neticelerdir. Sebep ve sonuç ise kardeşirler. Ki Kur'anda, *dağları demirlenmiş gemiler gibi yaptık ki dünya sizi sarsmasın.*, deniliyor. (Nahl, 15) Ayrıca *kazık* deyiminde her kesimin ayrı bir ders çıkarması söz konusudur; parçada gördüğümüz gibi..

Değerli büyüğümüz Metin Bobaroğlu'nun ifade ettiği gibi; bilimi bilim yapan, onu varsayımlardan kurtaran, dini hurafelerden arındıran şu beş prensip ve onları iyi bilmektir.

- *Diyalektik*
- *Holografi*
- *Sibernetik*
- *İzafiyet*

³ Sen her türlü kusur ve noksandan münezzehsin. Ne yücedir Senin şânın!

- *Kuantum*

Diyalektik yapı ki varlığın temel iki damarıdır.. Dinlerde Allah'ın iki eli, celal ve cemel, cennet ve cehennem, dünya ve ahiret şeklinde hemen hemen her meselesinde yer alıyor.

Holografi, ehadiyet tecellisi denilen en küçük parçanın bütüne eşit olduğunu; kâinat her şeyiyle bütünü kaydettiğini; işlerin kanuni ve düzenli olduğunu bildirir. Hiçbir şeyin kaybolmadığına, insanın her şeyinden sorguya çekileceğine işaret eder..

Sibernetik yapı ile kader, yazılım, denge ve adalet gibi dini deyimler ifade edilir. Bu yapı kâinatın işletim sistemidir.

İzafiyet, zaman ve mekânın hatta sabit fizik dünyanın göreceli ve fani olduğunu ifade eder. Ruhun varlığını ve kâinatın ruhu ve bilinci olan Allah'ı ve sonsuzluğu dile getirir; varlık sisteminin kuru maddeden ibaret olmadığını söyler.

Kuantum Fiziği olağanüstülüğü bize bildiriyor. Ki dinde mucize ve keramet varlığı bu tarz bir gerçekliktir.

Hulasa: İslam'ın ve dinin en parlak simgesi olan *Besmelenin* beş kelimesi beş bilimsel meseleye ışık tutuyor.. Şöyle ki:

Be, ile demektir; her şeyin bir şey ile olduğunu bildirir; nedensellik prensibinin ifadesidir. *İsim*, belirginleşen, düzenlilik gösteren alan demektir. Varlık kategorilerinin simgesidir. Her kategorinin bir bilim sahası olduğundan, *ismi* kelimesi bilimsellik prensibini temsil ediyor. Demek Müslümanlar bilimselliği ve nedenselliği kullanmıyorsa din ve Kur'an ne yaparın.

Allah, sonsuz soyut varlık demek, soyut değerleri ifade eder. Bu kavram sadece Müslümanlara has değil; bütün insanlığa aittir. Ama insanlar eğer soyut değerleri bırakıyorsa, soyut değerleri esas alan İncil ve İsa ne yaparın. *Rahman*, Allah'ın somut versiyonunun ismidir, kâinatı temsil ediyor. Diyalektik yapıların ifadesidir. Yahudiler Musa ve Harun diyalektiğini bozuyorlar, diye onlara bir göndermedir. *Rahim*, soyut ve somutun ortasını, baharı, cenneti, olağanüstü yapıları temsil eder.

Bir Hatırlatma: Bilimin araştırma sahası, niceliksel ve fizik dünyadır. Dinin araştırma sahası ise daha çok niteliksel, fizik-metafizik ve ikisinin arası olan alanı araştırır. Bilim bilince hitap eder. Din ise akla ve bilince hitap etmekle beraber bilinç dışına bakar. Psikoloji bilimince bilindiği gibi bilinç, bilinçdışının yanında çok küçük bir alanı oluşturur.

Bilim dine rakip değildir. Tam aksine akıl gibi dinin bir hizmetkârıdır. Eğer materyalize olmazsa.. Kâinattaki ruh ve bilinci görür. Evet, bilim insan türünün bilincidir, aklıdır, tümevarım yöntemini kullanır. Din ise bunu sahiplenmekle beraber; daha çok tüm dengelimi kullanır. Her ne ise, her ikisi de mantığın işlevleridir. Demek bilim ile din zıt kavramlar değildir.

Üçlü Sistem isminde yakında yazdığım bir yazıyı buraya alıp nokta koyuyorum.

Bahaeddin Sağlam

Üçlü Sistem

Bütün kâinat, bütün eşya, bütün olaylar, Allah'ın *kelam* isminin birer kelimesidirler. *Yeryüzündeki bütün ağaçlar kalem olsa, deniz ve denizi besleyen yedi deniz daha mürekkep olsa; yazmakla Allah'ın kelimelerini bitiremezler. Allah Azizdir (sonsuzdur.) Fakat hikmeti gereği sınırlı olarak tecelli eder.* (Lokman, 27)

Bütün bu kelimeler içinde canlı ve sözlü vahyi temsil eden ikisi, özellikli ve mucizeli olduğu için Kur'an, onları ayrıca vurguluyor, Allah onlara Kelamım diyor. Her ne kadar bütün varlıklar Onun kudret kelimeleri ve logosu da olsa:

a) Allah'ın geniş çapta kelimeleri ve konuşması olan bütün kutsal kitaplar. Bunlar insanların anlayabileceği formatta Allah'ın özgün kelimeleridir.

b) “İsa, Allah'tan bir kelime ve ondan bir ruhtur.” (4/171)

Evet, atomlar kâinat kitabının harfleridir. Başta yıldızlar ve canlılar o kitabın bölümleri ve cümleleridir. İlim dalları Allah'ın kullandığı dillerdir. Nitekim Amerikalı Dr. Francis S. Collins, insan genomunu ortaya çıkarınca ABD Başkanı Clinton ile: *Biyoloji Allah'ın dilidir*, diye bu mucizeyi bütün dünyaya ilan etti.

Bu kâinat kitabının üslubu, matematiksel ve sayısaldır. Onda birçok sistem ve formül vardır. Bunlar içinde en çok meşhur olan 7'li, 12'li, 5'li sistemlerdir. Daha sonra bilgisayarın keşfiyle anlaşıldı ki; en temel sistem 0–1 siberetik formülüdür. Dinî literatürde bunun ismi cemel, celal ve ikisinin ortası olan kemaldır. Çünkü varlıklar ve olaylar ya celal, ya cemel veya ikisinin toplamı olan kemalatın tecellisidir.

Bizim burada konumuz, bu üçlü sistem olduğundan yalnızca onun üzerinde duracağız. Bu sistem, ontolojik ve kolektif alanlarda diğer üç sistemden çok daha yaygın ve temel bir yazılımdır. Mesela: Besmelede ifade edildiği üzere *Allah* soyut varlık boyutunu; *Rahman*, o varlığın somut boyutunu; *Rahim* ise, ikisinin ortasını temsil eder. Başka bir ifade ile Allah emir ve mucizevî yapıyı; *Rahman* yasal ve kanunî oluşumları; *Rahim* ise, ikisinin ortasını yani İlahî özel emirle olan somut inayet, keramet ve mucizeleri temsil eder.

Ve mesela Kur'anda sıkça geçen *semavat (gökler) arz ve ikisinin arası* formülü, birçok ayetten anlaşıldığı üzere; metafizik âlem, fizik âlem ve ikisinin arası ve ortak noktası olan canlılık demektir. Evet, canlılık, soyut ve somut bir gerçek olarak fizik ile metafizik arasında bir berzahdır. İşte bundandır ki, materyalistler sadece fiziği esas aldıkları için bir türlü canlılığı izah edemiyorlar.

Mesela insan yapısı, soyut olan ruha, somut olan bedene ve ikisinin ortak noktası olan bilince dayanır. Ve mesela ekonomi, teşebbüs özgürlüğüne, toplumda işsiz ve fakir kalmamaya ve bu iki gerçeğin bir ürünü olan *orta sınıfın* oluşmasına dayanır. Ve mesela sağlıklı bir dinî hayat, sınırsız bir kadere inanmak, sorumlu bir iradeyi taşımak ve ikisinin ortası olan ibadet hayatına dayanır. Namazın hakikati de *kıyam, secde ve rükûdur*.

Kıyam maddi hayatı, secde manevi hayatı, rükû da ikisinin ortasını temsil eder. Bazıları insanın temel varlığını ruh, nefis ve beden⁴ diye üçe ayırıyorsa da bu ayırım ontolojik olarak eksik ve yanlış. Çünkü insan bedeni ve insanın içgüdüleri demek olan nefsi, bir ilmi kanun olan ruhun iki farklı yansımasıdır. Ondandır ve müstakil değildir. Ve bunun içindir ki; Ahmed-i Cezerî gibi bazı veliler, *ruh ve beden birdir*, demişler. Kur'an da birçok ayette ruh ve bilinç hakikatleri için *nefis* deyimini kullanıyor; *ruh, beden ve bilinci bir görüyor*. Yani nefis arınırsa, melek ve insan-ı kâmil olur, arınmazsa şeytanlığa düşer.

Anlaşılan odur ki; üçlü sistemin insandaki bir yansıması da akıl, kalp ve nefistir. Akıl, fikirden sorumlu; kalp zikirden sorumlu; nefis de şükürden sorumludur. Akıl soyuttur, nefis insanın bedeni ve kimliği manasında somuttur (ki bazen bedene de nefis denilir.) Kalp ise, sonsuza açıldığından hem soyuttur, hem somuttur. Bu gerçeğin bir delili de tesbih kavramının akla, tekbir kavramının kalbe, hamd kavramının da nefse bakan manaları içermesidir.

Bu üçlü sistemin İslam tarihindeki izdüşümü, *kelam, tasavvuf ve fıkıh* ekolleridir. Kelam, akla ve tefekküre bakar; tasavvuf, kalbe ve zikre bakar; fıkıh ise nefse ve şükre bakar. Fıkıh helal-haram üzerinde çokça durur. Çünkü hakiki şükür, ancak bu dairede gerçekleşir. (Şükür Risalesine bakınız.)

Demek Müslümanların son çağlarda geri kalmasının en büyük sebebi, İslamiyet gerçeğinin az farklı üç noktası olan bu üç ekolü birbirinden ayrı ve birbirine düşman birer din ve ekol olarak görmesidir. Halbuki gayb aleminde yani arketip olarak bu üç ekolün şahs-ı manevisi, aynı mehdîyet gibi dinî ve insanî bir misyon ve peygamber olarak görülüyor. Fakat Müslümanlar, İslamın son dirilişi ve dünyaya ilimlerle yayılışının ismi olan mehdîyeti; elinde kılıç, insanları doğrayan, 22. asırda kölelik sistemini geri getirecek olan, despot ve olağanüstü bir kişi olarak algıladıkları gibi; fikrin, dinin ve hukukun o zengin dünyasını da Ortaçağın birbirine düşman birkaç fetvacısından, felsefecisinden ve sofisinden ibaret olarak algılıyorlar.. Sonsuz bir nimeti insanlık için zehir ediyorlar.

Bu çağlar üstü hata, o kadar çok derin tahribat yapmış ki; bugün fıkıhçı bir dindar, değil yalnız kelamcı ve sofîyi dışlamayı, kendi beğendiği imamından ve inancından başka fakih dahi tanımaz olmuştur. Kelamın da her bir fırkası, diğer fırkaları ehl-i dalalet ve cehennemlik olarak görüyor. Tasavvuf ekolünde ise, kalp hayatı ve muhabbet esas olduğundan şöyle bir kural ortaya konulmuştur: *Kim şeyhini en büyük şeyh olarak görmezse, ara sıra da olsa gözü başkasına kayarsa o, asla seyr u sülûk'te terakki edemez*.

Hz. İsa, varlığı ve varlığın değişik kategorilerini birbirinden farklı ve aykırı gören Yahudilere karşı, hakikatin ve varlığın birliğini savunmak için *Allah, vahiy ve dinî yaşam birdir*; ruh, bilinç ve beden birdir; İncilin tabiriyle Baba, oğul ve ruhu'l-kuds birdir, dedi. Fakat bazı Hıristiyanlar, özellikle avam kesimi, Allah'ı, vahyi (kelamı) ve ruhu maddi birer varlık olarak hayal ettiler. Sonra bir gerçeğin üç farklı tecellisi olan bu üç kategoriden her birisini müstakil

⁴ Avrupalılar da *soul, psi ve body* diye insandaki üçlü sistemi böyle anlamışlar. Fakat bu çok doğru değildir. Çünkü ruh ve nefsi, bedenden ayrı ve farklı bir şey olarak ele aldığı zaman beden diye bir gerçeklik ortada kalmaz, ona beden denemez; ona ancak madde yığını diyebiliriz. Evet, beden madde-mana, soyut-somut kategorisinde bir taraf değildir. O, ancak bir geçit ve bir berzahdır; canlı bir oluşumdur; fizik ve metafiziğin birleşimidir. Evet, insan somut bir nesne değildir. İnsan eylem, hareket, irade ve duadan oluşan bir manadır. Onun için, "*Kimin himmeti ve gündemi neyse, onun değeri o kadardır*" demişler. Dindarlar bunu böyle tahlil etmezse daima, spiri-tüalizm ve materyalizm belaları önlerine çıkacaktır. Ki bütün semavi kitaplarda anlatıldığı üzere ikisi de küfür ve dalalettir.

birer tanrı kabul ettiler. Semavi dinlerin ruhu, temeli ve mayası olan tevhid ve birlik inancından uzaklaştılar. Müslümanların kelamcıları da, ulûhiyet, metafizik ve fiziğin üç farklı âlemini birbirinden ayrı ve kopuk kabul etmekle aslında Hıristiyanların içine düştüğü yanlışa yaklaşımlardır. Bununla beraber onlar, metafizik ve fizik âlemleri müstakil birer tanrı olarak kabul etmedikleri için şirke girmiyorlar. Fakat kelamın bu bölücü yaklaşımı, tam Kur'anî bir tevhid inancı değildir.

Hulasa: Bütün bu sistemleri iyi tanımak ve yanlışa düşmemek için, Allah'ın üç temel sıfatı olan *kudret, ilim ve iradeyi* iyi bilmek gerekir. Nitekim Kur'an ve Kur'anın bir tefsiri olan Risale-i Nur, en çok bu üç sıfat üzerinde duruyor. Bu üç temel sıfatı tam anlamak için onları modern isimlerle ifade edersek; *kudret*, kâinattaki bin bir çeşidiyle adeta sonsuz olan enerji demektir. Üstad Bediüzzaman enerji için kuvvet kelimesini kullanıyor. *Allah'ın kudretinin bir tecellisi olan kuvvet, ilmî bir form ve kalıp olan manevi vücuda sürülür; vücud-u harici (maddi varlık) ortaya çıkar*, diyor. (26. Lem'a, 11. Rica)

İlim gerçeğini de zihinlerimize biraz yaklaştırmak için, ilimle gerçekleşen ve takdir edilen bütün program, yazılım ve formları hatırlamak yeterli olur. Yine Üstad Bediüzzaman birkaç yerde "*Kudret, ilim, irade ve üçünün bileşkesi olan kelam bir ve iç içe tecelli eder*" diyor. Yani nerede enerji varsa, orada bilinçli yazılım ve program da vardır; orası irade ile gelişir. Kudret varlığın maddi yönünü; ilim onun bilinç ve yazılım yönünü; irade de onun kader ve gelişme yani ruhî yönünü temsil eder. (28. Lem'aya bakınız.)

Demek insan bu üç temel hakikati ve onların birliğini bilirse, varlığın ve olayların bütün katmanlarını az çok anlar ve yanlışa düşmekten korunur. Nitekim bazı Müslümanlar, Allah'ın bütün âlemlerle ve bütün olaylarla nasıl ilgilendiğini anlamadıkları için, kendilerini ve kâinatı Allah'tan ayrı ve kopuk sanıyorlar. Hıristiyanlardan daha büyük bir yanlışın içine giriyorlar. Çünkü terminolojide böyle bir inancın ismi, deizm ve putperestliktir. Bunun sonuçları daha çok tahribat getirir. Hemen hatırlatalım ki; gerek varlığı ve hayatı iyi anlamak için ve gerek bu konularda yanlış bilgilerden ve özellikle bilgisizlikten kurtulmak için bize ve bizim eğitim sistemine, yine *üçlü bir yapı* gerekir:

a) Eğitime dahil olan herkes için seviyesine göre herhangi bir dilde usta olmak lazım. Yani kitap ve makale yazabilecek kadar herhangi bir dile hâkim olmak gerekir.

b) Fen ilimlerine vakıf olmak gerekir. Bunun da ölçüsü fizik, kimya ve biyoloji derslerini dinleyebilecek kadar bir altyapıya sahip olmaktır.

c) Tefekkür ve düşüncede aklını kimsenin cebine koymamak.. Yani taklit makamında olmak.. Bu durum, büyüklere karşı saygısızlık değildir. Yaradılışın ve zamanın yeni nesillerden beklediği bir sorumluluktur. Bu duruşta işin ehli yanlış da yapsa yine sevap alırlar. Dünyadaki büyük insanların hayatını araştırın; göreceksiniz ki, hepsinin de gelişmesinin altyapısı ve temeli bu üçlü sacayağıdır.

Gerçekten bu üçlü sacayağını temin etmeyen bazı hocalar, tarihimize ve dinin hakikatine çok büyük zararlar vermişlerdir. Mesela: Dini, şekilcilikten ve rivayetleri ezberlemekten ibaret bilen bazıları, mantık ve müspet ilimleri okumak haramdır, diyebilmişlerdir. İslam tarihini adeta dondurmuşlardır. Buna mukabil bazıları, mantık ve felsefe tek ilim kaynağıdır, asıl evrensel bilgi bunlardır; ayet ve hadisler, tarihsel bilgilerdir, bize hitap etmiyor, demişler; adeta dinî hayattan, imtihan ve sorumluluk dünyasından çekilmişlerdir.

Demek bu asrın seviyesine göre bu üçlü sacayağını bir araya getiremeyen bazı hocaların dinî konularda kitap yazması veya ekranlara çıkıp ahkâm kesmesi, büyük bir vebaldir, kamu hukukuna tecavüzdür.

Beş Misal Daha:

1) Kâinatı ve maddeyi anlamak isteyen, bu üçlü sistemi iyi bilmeli. Çünkü madde ve kâinatın üç sacayağı var: *Enerji, yazılım ve evrim*. Dinî tabir ile *kudret ilim ve irade*. Yani evrende sonsuz bir enerji var; yazılım ile atom ve hücre oluyor ve irade (istek) ile gelişiyor.

2) Ticarete ve kurumlarda iş başarmak isteyenler, kurumun üç sacayağı olan *sermaye, idare (emek ve icra) ve proje* içinden işin ruhu olan projeyi esas alsın. Çünkü iyi bir proje, kendine sermaye de bulur, işi icra edecek kadroyu da bulur.

3) Siyasetin yani halkı idare etmenin de üçlü sacayağı var: *Hürriyet, kardeşlik ve eşitlik*. Burada işin ruhu hürriyettir. Hürriyet olursa, toplum doğal olarak dengelerini bulur. Ayrıca kardeşlik ve eşitlik toplumun dengesini bulmakta iki ayak olur. Hürriyet de işin beyni gibi toplumun motor gücü olur. Hürriyetten kaynaklanabilecek anarşizmi, kardeşlik ve eşitlik başka bir tabir ile inanç ve ahlak önler.

4) Varlık, soyuttan somuta geliyor, gelişiyor. Metafizik âlem ve ruh soyuttur. Evren somuttur. Hayat (biyoloji) ise ikisini birleştiren bir geçittir. Ahiret ise, tam canlı olacağından orada soyut nimetler daha ağırlıklıdır. Her ne kadar hadisler ve ayetler, halkın anlayabilmesi için somut nimetleri çokça anlatsa da..

5) Kâinat, kuantum fiziği ve parçacık olarak olağanüstüdür, kudret mucizesidir.. Fakat normal fizik olarak doğal yasalara tabidir. Yani yasal yapılar, mucizeler ve ikisinin ortası olan kerametler, varoluş nehrini akıttırıyorlar. Kerametın mucizeden farkı, olağanüstülük vasfının ondan daha düşük olmasıdır.

Bahaeddin Sağlam